

hand te gaan. Zoo was het toen het Christendom opkwam, zoo was het ook in de dagen der Reformatie. Ditmaal daarentegen wordt het „nieuwe geloof” op de hielen gevolgd door de schim der Decadentie.

De verwachting voor een eeuw gekoesterd van »gelijkheid, vrijheid, broederschap” blijkt almeer te behooren tot de idealen, waarvan Schiller zong: »Die Ideale sind zerronnen die einst das trunkne Herz geschwellt”. Somber tuurt de menschheid bij het scheiden dezer eeuw op de toenemende overmacht van materialistische neiging, van belustheid op zingenot, van harts-tocht naar geldmacht, en van gewelddadige drift naar materieele *expansion*. De Vredesconferentie in onze hofstad strekte tot weinig anders, dan om den afstand tusschen veler hooge idealen en de harde, brutale werkelijkheid recht scherp te doen uitkomen. Von Bismarck's naam blijft aan de zinspreuk dat „Macht boven recht” gaat, verbonden. Rudyard Kipling heeft met kwistige hand het booze zaad van het Caesarisme in het hart van het Engelsche volk uitgestrooid. En het fiere Transvaal dreigt er, zoo God het niet verhoedt, het slachtoffer van te worden. „To fight everybody and to take everything” is de booze trek, die al meer het eens op recht zoo tukke Engelsche volk gaat bekoren. Driemaal honderdduizend Christenen van den Armenischen stam zijn door het fanatisme van den Islam uitgemoord, en aan Armenische ballingen dorst zelfs onze eigen Overheid den voet dwars zetten. Het eens zoo nobele Amerika drijft thans zelf op de Philippijnen het ruwe, wreede spel, waarom het Spanje op Cuba te lijf ging. Heele volken worden in het militaire pak gestoken, en de vrucht van hun vlijt goeddeels opgeteerd in geduchte batterijen van Maxims en nog geduchter pantserkasteelen. Kleine staten als Nederland ontwaren hoe de waarborg voor hun onafhankelijk volksbestaan zienderoogen wegslinkt. In Afrika beschikt men met graden hemelsbreedte over „sferen van invloed”, een „Hinterland”, waarvoor op de beste kaarten de grens niet is aan te geven. In China pacht men geheele wingewesten, gelijk men dusver slechts met huis en akker deed. Van een ander iets dat *Recht* zou zijn, dan het recht, dat *in de wet* geschreven werd,